

Politikai
röpiratok.

17.

Tarnóczy Guntár

A „PESTI NAPLÓ“

PAPIRKOSARÁBÓL

ELŐVETT CZIKK.

72.

BUDAPEST,
RUDNYÁNSZKY A. KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL
1873.

A PESTI NAPLÓ

PAPÍRKOSÁRÁBOL

DE BALLAGI GÉZA.

NY. BUDAPEST
KÖNYVTÁRSÁG

A képviselőház tanácskozási szabályai.

Megvallom, lehangolólag hat reám ezen sorok irásánál a sejtetem, hogy azokat a t. szerkesztőség közölni nem fogja — azon elterjedt nézetnél fogva, miszerint ezen tárgynak megvitatása korai még most, — minthogy az legjobb esetben is, csak az ülésszak végén jöhet tárgyalás alá: — és így talán csak a papirkosár számára fáradtam. En azonban úgy látom, hogy a nagy közönség ezen tárgynak fontossága felől még nincs eléggé meggyőződve, és minthogy ennek nyomása (pressio) nélkül a kívánt eredmény nehezen lesz elérhető: ennél fogva az ezen iránybani eszmecserét máris megkezdendőnek tartom.

Valamint a disharmonia miatt megbukott hangversenyzők mentségeül nem fogadja a közönség: hangszereik rossz hangolását; úgy a képviselőház működése elégtelenségének esetében sem fogadandja mentségeül: a házszabályok hiányosságát. A közönség nem sokat törődik az eszközökkel, csak a cél érettség el, mert ő mindenk felett eredményt kíván; pedig erős meggyőződése az iránt, hogy — eltekinthetve más orvoslandó hiányoktól, — míg más házszabályokat nem alkotunk, addig kielégítő eredményt előmutatni képesek nem leszünk.

Ugy látszik, hogy hasonló benyomás alatt írta az „Illustrated London news 1871. ápril 8-án“ a következő sorokat: „Az (angol) Alsóház tanácskozási rendje. Nem tudjuk, mennyire érdeklődik a képviselőházon kívül álló közönség ezen testület ügyeinek pontos elintézése iránt, de a képviselőház kitünőbb tagjai és tisztviselői között vajmi kevesen vannak, kik fájdalomosan ne éreznék a tanácskozási szabályok megváltoztatásának sürgősségét. Ha az országnak tudomása lenne arról, hogy ügyeinek nem csekély része mily fölületesen intéztetik,

és ennek folytán belátná azon előnyöket, melyek egy észszerűleg szervezett munkarendből származnának, akkor valószínűleg erélyesen követelné az ügy korszerű reformját.“ — sat. sat. Eddig az angol lap.

Nem vagyok ugyan barátja annak, hogy valamely intézmény létesítésénél, vagy módosításánál a józan észből meritett okok helyett, tekintélyekre történjék hivatkozás, vagy hogy hazai ügyeink elintézésénél mindég a külföldi intézmények vétenessnek irányadoul; mert az mi másutt, más viszonyok között üdvös, nálunk ugyanazon alakban már azért sem lehet észszerű, mivel itt mások a viszonyok; de ez esetben elkerülhetnek tartottam az angol képviselőház szabályairól megemlékezni, — nem utánzás, de a hibák élénkebb feltüntetése végett, — mivel a mieink is azok mintájára készültek el, és mivel ezek megváltoztatásának sürgetésekor ellenem is rendesen, az ezen szabályok szerint tanácskozó angol képviselőház működésének sikeressége hozatik fel érvül. — A közönség bírálatára bizom, megítélését annak, mennyire hasonlíthatók a mi viszonyaink és szükségleteink az angolokéhoz? Ott a parlament feladata, a századokon át lassan fejlődött alkotmányt conservatív szellemben tatarozni: — míg nálunk az ősi intézmény romjaiból, mi elébb újakat kell teremtenünk. És abból, hogy a hatalmas Anglia intézményeinek némely hibáit elbirja viselni, még nem következik, hogy ugyanazok alatt a mi zsenge, sok nehézséggel küzdő alkotmányunk össze nem fogna roskadni. — Talán arra is hiában hivatkozom, hogy azon szabályok ma már ott sem felelnek meg az igényeknek, mert tudom, mikéint sokan ügy vélekednek, hogy egy intézmény, mely az angol haladott viszonyoknak már nem felel meg, a mi primitiv állapotaink között még jó ideig szolgálhat, és sajnosan érzem magam is, hogy mi vágyaink kielégítésénél sokkal szerényebb mértékkel vagyunk kénytelenek beérni mint ők; — de másrészt azt is tudom, hogy ha mi az Európai államszövetség egyenjogú tagjainul akarunk elfogadtatni: ügy épen elmaradottságunknál fogva, nálunknál aránylag sokkal nagyobb erőfeszítésre, sokkal gyorsabb munkásságra vagyunk utalva.

Az angol képviselőház szabályai nem valami logikai elmélet szerint készültek, de a régi kor százados gyakorlatából, és az ottani viszonyokból fejlődvén ki 437. §-ból és ezenfelül oly sok szokásra alapított szabályból állanak, hogy azokat a parlamentnek sok tekintélyes veteránja soha sem bírta megtanulni;

hogy ennek daczára a tanácskozás bár nehézkes, de mégis lehetséges volt: csak az angolok conservatív szellemének és kiválólag higgadt véralkatának köszönhető. A mieink némi módosítással ezen mintára készülvék, szinte 220 §-ból állanak — míg a porosz és osztrák házszabályok csak 69 §-ba foglalják.

Azok, kik egy intézményt azért tartanak jónak, mivel életképessége a múltban bebizonyult, nem veszik figyelembe azt, hogy épen azért, mivel a múltban megfelelt, a mai változott viszonyok közt ugyanily alakban elégtelennek kell lennie. — Így vannak az angolok is parlamentjükkel, a régiség iránti kegyeletből azzal kecsegtetik magukat, hogy mivel hajdan megelégtelte a nemzet, ha a parlament a kormánynak néhány ivre terjedő, pár milliomról szőlő számadásait átvizsgálta, évenként egy-két törvényt módosított, és hogy a boldogság teljes legyen, a népek jogairól néhány hangzatos szónoklatot mondott el: — az még ma is ki fogja elégiteni az igényeket; és nem gondolják meg, hogy az idő haladtával minden megváltozott: a kormány évi előterjesztései és számadásai oly halmazzá szaporodtak, oly roppant összegekről szólnak, hogy azok lelkiismeretes áttekintése és az észlelt hibák megállapítása, legalább tizszer annyit időt és fáradságot igényel, mint ezelőtt; — ehez járul még az is, hogy ezen összegek megtakarítása a népeket sokkal közelebből érdekli mint azelőtt, mert míg hajdan a kiadások a vámok és állami jószágok jövedelméből majdnem egészen kikerültek: addig ezt ma az adózóknak kell nagy megerőltetéssel előteremteniök; úgyszinte lényegesen változott a parlamentek munkaköre az által, hogy míg hajdan az a törvényhozás és kormányzati ellenőrzés körében csak némely főbb elvek megállapítására, általános helyeslés és rosszalás kimondására tartatott illetékesnek; — addig az ma e téren minden legcsekélyebb teendőt maga akar végezni; — azok nem gondolják meg, hogy most midőn az emberek forspont helyett gózzal utaznak, midőn gondolatjaik a sajtó által villámsebességgel terjednek el, midőn az ipar és kereskedés majdnem áttekinthetlen mérveket öltött, midőn az embereknek egymáshoz viszonya megszázszorozódott, midőn majdnem minden nap hoz anyagi, szellemi és erkölcsi téren új találmányokat, melyek ismét új törvényhozási intézkedéseket igényelnek; és midőn az adózóknak az állam iránti követeléseik nagyobbodott terheik arányában fokozódtak; lehetetlen, hogy a törvényhozó test azon alakjában és azon működési képességgel, melyel még csak 100 év előtt is megfelelt az igényeknek, ma is

kielégítő lehessen; azok elfelejtik, hogy a parlament nem öncél, de eszköz, melyet a változott szükséglethez kell idomítani! — a kor szelleméhez képest fejleszteni.

Ujabb időben az angol lapok telve vannak a törvényhozó testület működésének lassúsága fölötti panaszokkal, de nem ott keresik a hibát a hol az föltalálható, — a törvényhozó testület szervezetében és házszabályaiban. Pedig az idő igazolni fogja abbeli meggyőződésemet: hogy addig, míg a parlamentek átalakítva, házszabályaik reformálva nem leendnek: — addig minden kormány, minden uralkodó párt működése habozó, tehetetlen leend; és a parlamentek maguk, czéljuknak csak részben fognak megfelelni.

Az 1871-i ülésszak elején a kormány kívánságára az Angol képviselőház a házszabályok módosításának tervezésére egy bizottságot küldött ki, és az még ugyanazon ülésszak alatt be is nyújtá jelentését, de az a vitazár („clôture“-on) kívül, oly csekély módosításokat hozott javaslatba; miként a fennidézett lap szerint a képviselők belátták, hogy ha az el is fogadtatnék, a bajon még mindég nem lenne gyökeresen segítve, és így az egyes tagok a több mint bizonytalan sikerért, nem akartak lemondani megszokott kiváltságaikról.

Igy küzködik az Angol parlament, vádolja, buktatja kormányait és tétlenséggel vádoltatja magát a nemzet által. Tártyalásainál érzi ugyan az idő hiányát, de nem mer a bajon gyökeresen segíteni, csupán palliatív módok és úgynevezett parlamenti fortélyok által tartja fenn életét. Így például: az ujabb szervezetü parlamentek szabályába behozott szabályszerű vitazár helyett, a régi önkényes erőszakos módot használja tanácskozásainak gyorsítására; a nem kedvelt, vagy szerényebb, bátortalanabb, még hirnévre szert nem tett szónokokat figyelmetlenségnek szinlelése, hangos társalgás, zúgás és ordítás által akadályozza beszédeikben; — s e tekintetben néha a mi parlamentünkön is túltesz; — néha oly botránnyosan viseli magát, hogy a hallgatóság elszörnyüködvé tekint törvényhozóinak minden illetet nélkülvő magaviseletére. Egy angol ösmerősöm e fölötti interpellacziomra szégyenkezve csak azt tudta felhozni, hogy az így volt a mióta a parlament főáll; és csak azzal igyekezett mentetgetni, hogy ha a ház mindenkit kihallgatna, ki szóllani jogosítva van; úgy soha sem érne reá törvényt hozni. A szóllásszabadság és véleménynyilvánítási jog

érdekében tett ellenvetéseimre azonban kénytelen volt beüsmerni, hogy ez állapot a barbár idők maradványa, a midőn még valamint mindenben, úgy a szólásszabadságban is a durva erőszak győzött a jog fölött, melynek azonban az újabb polgárosodás terjedtével el kell tűnnie, valamint eltűnt sok más, ehhez hasonló barbár szokás és intézmény; melyeknek már emléke is csak a molyoknak szolgál időtöltésül. — Ki ne érezné, hogy a mi parlamentünk is hasonló bajokban sínylődik, nálunk is mind gyakoribb lesz a panasz parlamentünk lassú működése, majd ismét némely törvényeknek eléggé meg nem fontolt, rögtönzött elfogadása miatt; melyek meghozataluk után már is novellát igényelnek. E bajok miatt a képviselők a kormányt, az viszont a házat vádolja. Még jobboldali képviselőtársaim is azt állítják, hogy a kormány rendszeretlenül, hibásan nyújtja be a törvényjavaslatokat, míg ez arról panaszkodik, hogy a képviselők a sok beszéd miatt nem érnek reá a beadott javaslatok tárgyalására, — és sajnos, hogy mind a két félnek igaza van; de a legsajnosabb az, hogy az ebből eredő közéletlenség a parlamenti rendszer ellen kezd fordulni! holott e baj nem a rendszer szükségképeni folyománya, hanem csakis egy régi, most már káros hibájának, fejletlenségének egyik sajnos következménye. És minthogy a hiba nem az egyénekben, de az intézményben van, úgy mit sem segítene a bajon, ha a két tényező, mely a késedelem és elhamarkodás okát egymásra háritja, az egyénekben megváltoztattatnék is, és igaza lenne a német közmondásnak: „Es kommt selten was besserer nach.“ Valamint az eddigi kormányváltások sem segítettek a bajon; úgy alig hiszem, hogy más újabban megválasztott képviselők kevesebbet beszélnének; mivel ha igazságosak akarunk lenni, el kell üsmernünk, hogy ez ülészek alatt senki nem beszélt azon szándékból, hogy az időt rabolja, vagy hogy a tárgyalás menetét hátráltassa, általában a kormányváltás ólta a tárgyalásoknál oly kedvező hangulat uralkodott, oly párt nélküli arkádiai viszony volt a házban: a milyen a parlamentek életében csak ritkán szokott ismétlődni.

Valamint Angliában, úgy nálunk is a mult ülészekben a ház bizottságot küldött ki a házszabályok módosítására, és az dicsérendő buzgalmánál fogva aránylag gyorsan benyújtá javaslatát; de a ház nem ért reá e fő fontosságú ügy tárgyalására. Mi ugyan oly benyomást tesz, mint ha a kaszás rossz és

lassú munkáját azzal mentegetné, hogy nem ért reá kaszáját megköszörlni: és mégis igaz. — De ha nem csalódom nálunk is főképen abban keresendő e halasztásnak oka, miszerint a bizottság annak daczára is, hogy a gyűlölt „clôture“-ét szelidített alakban vevé fel javaslatába, — melyről a kisebbségi vélemény nem minden jogosultság nélkül mondja, miszerint annak „még azon mérsékeltebb alakbani behozatala is ellenkezik a szólásszabadsággal, és egyenlőtlenül nehezedik a ház tagjaira — mégsem javasolt oly gyökeres módosításokat, melyek kielégítő eredményt biztosítottak volna.“ A bizottság által javasolt javításokon kívül vannak más parlamentekben még más rendszabályok is, melyek a tárgyalást gyorsíthatják, mint például: hogy a jegyzőkönyv hitelesítése felolvasás helyett, nyilvános helyeni kifüggesztés által történjék, valamint, hogy a terjedesebb törvényjavaslatok bizottságilag tárgyalassanak, amint az Ausztriában az 1867-ik jul. 30-iki törvény által elrendeltetett. Nemkülönb az egyesült észak-Amerikai államok congressusában, — a módosítások tárgyalásánál a szólásszabadság 5 perczre szorított, s egyáltalában egy óránál tovább egy képviselő sem szólhat. De mindezen intézkedések még nem elégségesek. De hát ha az e célra kiküldött bizottságok sem hoztak javaslatba sikerrel biztató módosításokat, úgy azt kellene hinni, hogy ez talán oly lehetetlenség, mint a körnégyyszögözése. — En ügy vagyok meggyőződve, hogy van mód e probléma megoldására; és csakis a gyökeres újításoktól félelem okozza az e téreni tespedést is. Pedig hol a lényeg megváltozott, ott az alaknak is meg kell változnia.

Mindenki tudja, hogy a parlamenti rendszernek fő hibái közé tartozik a lassúság, mellyel teendőit végzi, és mint ennek természetes következménye, némely törvényeknek kellő megfontolás nélküli elfogadása; mert ha a törvényhozó testület rendes működési körében nem képes lépést tartani az országnak igényelte szükségleteivel akkor: a közvéleményben oly izgalom fejlődik, hogy annak nyomása alatt, a parlament egyes szónokok indítványára rögtönözve léptet életbe oly törvényeket, melyeknek hosszú megfontolt tárgyalások eredményének kellene lenniök. Hogy e rendszer ezen hibája sok bajnak okozója, — az természetes; mert az így létrejött törvény helyességének elvész még azon garanciája is, mely a korlátlan uralomnál az egyéni felelősségben az uralkodót, vagy annak tanácsosát erkölcsileg terheli; mert az illető minister, vagy indítvá-

nyozó, csak szerény egyéni nézetként adja elő indítványát és a felelősséget mindég a testületre hárítja, melyről, mint erkölcsi személyről a felelősség lepattan; és az tényleg csakis annyiban vétkes, a mennyiben rossz házszabályok általi hibás időbeosztás miatt, addig késett a szükséges reformokkal, míg kifogyván az időből, a türelmetlen közvélemény nyomásának engedve, rögtönözni volt kénytelen.

Mint hogy pedig Európa mostani műveltségi állapotában a parlamenti rendszer látszik legcélszerűbbnek; úgy minden államférfinak és törvényhozónak mindenek előtt azon kellene lennie, hogy a parlamentnek ezen főhibája lehetőleg orvosoltassék és a törvényhozás működési képességének gyorsítása által, a rögtönzés szükségének eleje vétessék; illetőleg oly munkarend hozassék be, mely a parlamentnek annyi időt biztosít, a menyi kétrendbeli súlyos kötelességének t. i., a kormányzat ellenőrzésére és a törvényhozói teendőinek kellő megfontolással való teljesítésére szükséges. E célnak elérésére a parlamentet, — mint megfelelő eszközt — akként kellene átalakítani, hogy rendeltetésének megfelelhessen; — s ezt még azon esetben is meg kellene tenni, ha mostani megszokott alakját újjal kellene felelesélni: — mert így, ha rendeltetésének kellően meg nem felelhet, fennállása veszélyeztetve van: — mivel a nagy közönség előtt igen alárendelt kérdés az, hogy mi alakban kormányoztatik, nála csak az eredmény határoz — t. i. az, hogy jól, vagy rosszul kormányoztatik-e? *Caveant consules!*

A nehézségek, melyek e téren felmerülnek, két részre oszthatók; olyanokra, melyek az egyének, vagy pártok számdékos ellenszegüléséből (agyonbeszélési theoria) és olyanokra, melyek a parlament mostani szerkezetéből természetsszerűen erednek; az elsőkre nézve könnyű az orvoslás, mert az erőszakot, bármi alakban jelentkezzék is az, csak hasonnemű, de nagyobb erőszakkal lehet legyőzni, a mit elvégre is mindég a gyöngébb félnek, tehát a parlamenti küzdelemben, az ellenszegülő kisebb számú pártiak van oka megbánni. Ezen parlamenti strike ellen az európai és amerikai parlamentekben az angolt és mienket kivéve, a vitazárnak különféle alkalmazása által már, gondoskodva van. Sokkal nehezebb orvosolni azon bajokat melyekonnét erednek, hogy a házszabályok az újabb viszonyokhoz kellően időmitva nem lettek; és nehezíti az e téren nélkülözhetlenné vált reformokat azon körölmény is, miszerint ezen, az alaknak ódon-ságából eredett hibák már annyira megszokottakká lettek, hogy

a fölületes vizsgáló előtt: ez intézmény nélkülözhetlen föltételének látszanak.

Ezen kibák okainak felderítése végett, vessünk egy pillantást a parlamentek eredetére. Midőn a barbár népvándorlások a régi polgárosodást eltemették, e chaosból új államok keletkeztek, és így a mienk is. Nemzetünknek alkotmányos hajlamáról, már a legrégibb időben is a pusztaszeri és számos gyülekezet eléggé tanuskodik; természetes, hogy az ily primitiv gyülekezetek a modern parlament fogalmának meg nem feleltek; amazokban a szabad ég alatt ezer meg ezer ember vett részt, tehát természetes, hogy szabályszerű tanácskozásról ily körülmények között szó sem lehetett, ott a tekintélyek fénykorában inkább csak néhány vezér, vagy fő úr megállapodása hirdettetett ki, melyet a gyülekezet tudomásul vett. Természetes, hogy a pártoskodásnak ily körülmények között megmérhetlen szerep jutott, miből időnként zajos jelenetek fejlődtek ki, melyeknél az ész fölött nem ritkán győzött a nagy hang, vagy erős ököl; sőt néha csak véres csatákban lehetett a vitás kérdéseket eldönteni.

A polgárosodás terjedtével őseink tanácskozás végett termekbe vonultak, hol csakhamar belátván, hogy az ily nagyszámú gyülekezet tanácskozásra képtelen, a követi rendszert hozták be. De hogy még ezen aránylag csekély számú testületek is mily zajosan tanácskoztak és hogy ezekben is nemcsak a szólásszabadság, de még a követek élete sem volt eléggé biztosítva, a történehből tudjuk.

A törvényhozásnak ezen alakja és módja megfelelt az akkori vad szellemnek és így betölté rendeltetését. E szellemet megváltoztatá a polgárosodás! és vajmi sajnos, hogy a törvényhozó testület szervezete nem tartott egyenlépést a kor követelményeivel. Vagy nem csupán ennek tulajdonitható-e, hogy míg a legműveletlenebb ember is tudja, hogy illetlen félbeszakítani, vagy beszédében megzavarni azt, ki nem csak jogánál, de kötelességénél fogva nyilatkozik: addig a képviselőházban néha a szenvedélyek furiáit látjuk feloldva, melyekkel nem bír megküzdeni, sem a kötelességérzet, sem az illem szabálya, sőt még az elnök fegyelmi csengetyűje sem!? Pedig a mai műveltebb kor — mely a keztyű és nyakraváló viselésén kívül, más erényeket is igényel, — állami életének minden jelentkezésében rendet, szabatosan körülírt jogot és kötelességet követel. A vad korlátlanságot és erőszakot, törvénynek

és szelid szabálynak kell pótolnia. E szellemhez kell idomítanunk törvényhozó testületünket is, ha azt, és általa hazánkat a jövő viharai ellen biztosítani óhajtjuk.

Az 1871-ki vitából bebizonyult; hogy ha a szabályokban a vita bezárhatásáról gondoskodva nincsen, a kisebbség a határozhatást folytonos beszédek által lehetetlenné teheti. A múlt ülészeki 10 havi ülésezés pedig bizonyosságot nyújtott a felől, hogy a képviselő ház szabályainak alapján, a legjobb akarat mellett sem képes megfelelni nehéz feladatának; mert hiszen a kormányváltás óta folyt tanácskozásoknál higgadtabb, tárgyilagosabb tárgyalás a mi viszonyaink között nem is képzelhető és még is megdöbbenő kevés az eredmény, ha összehasonlítjuk azon teendőkkel, melyeknek okvetlen mi elébb el kell intéztetniök. — Pedig a törvényhozótestületnek 6 holnapnál tovább nem szabadna üléseznie azért: hogy a kormánynak is maradjon ideje a végrehajtás ellenőrzésére, és a törvényjavaslatok előkészítésére; — valamint azért sem: mivel különben csak oly egyének vállalkozhatnának a képviselőségre, kik a burocraciai élet egy nemére készek, mi által épen a legbecesebb független elemektől foszthatnék meg a törvényhozás; mert ezeknek nehéz 6 holnapnál több időre elhanyagolni gazdaságukat, üzletüket és egyéb foglalatosságaikat.

A 6 holnapi idő fölületesen tekintve ugyan soknak, viszonylagosan elégnek látszik, de ha a ház formalitásait figyelembe vesszük, és az eddigi tapasztalás alapján állítjuk össze a statistikai adatokat, meg kell győződnuünk, hogy a netto idő, mely a tulajdonképeni törvényhozásra marad, oly csekély, hogy ily módon még 30 év alatt sem végeznénk el legsürgősebb teendőinket sem.

Vegyünk tehát 6 holnapot egy ülészeknek és vizsgáljuk csak kissé a mostani házszabályok alapján tanácskozó törvényhozásnak időbeosztását, a $7^{2/3}$ -iki statistikus adatok nyomán: a 6 holnap ad 182 napot. Mínthogy az igazolás és válaszfelirati vita a három ülészekben csak egyszer fordul elő, úgy hát ne vegyük számításba az erre szükséges időt, és engedjünk azon föltevésnek, hogy ezen ülészek ennyivel hosszabb ideig tartana, (a múlt ülészekben ez 40 napba került:) Az ülészek elején megkívántató elnökségi, jegyzői választások, osztályok alakulása, különféle szakbizottsági választások, gyász és norma napok, kormányváltások, napirendhiány s egyéb véletlenek a 6 holnap alatt legalább 16 napot vesznek igénybe,

marad tehát: 166 nap. A karácsonyi és husvétii ünnepek, melyekről a képviselők csak nehezen fognának lemondani, a haza és visszautazási idővel együtt, legalább 14 napjával számítva, tesznek együtt 28 napot marad: 138 nap. A közbeeső vásár és ünnepnapok, melyeken nálunk nem szokás ülésezni, ismét 28 napot tesznek, marad: 110 nap. A kérvények tárgyalására hetenként egy nap van rendelve, de minthogy néha ezen napokon is marad egy kis idő, hát csak 22 napot számítok, marad: 88 nap. A delegáció ülésezése körülbelül 36 napot igényel, de minthogy a delegáció minden második évben Pesten tárgyal, és ekkor az országgyűlést működésében nem akadályoztatja, hát csak felét, az az 18 napot kell lehuznom, mely levonás után marad még: 70 munkanap. A tárgyalások rendszeren 10-től 2-ig tartanak, — mi talán kevésnek fog látszani annak, ki nem veszi tekintetbe, hogy a képviselők ezen kívül a szakszabványbizottságok és osztályokban is működnek, s idejük tetemes részét a törvényjavaslatok tanulmányozására is kénytelenek: szentelni — ezen idő pedig naponta 4 órával számítva, tesz összesen 280 órát. Ebből még levonandók a következők: az ülésnek késő megnyitása (mi ellen már annyiszor történt felszólalás, de azt a képviselők késő megjelenése miatt eddig orvosolni nem sikerült, tehát önámítás nélkül számításból ki nem hagyható:) jegyzőkönyv hitelesítése, kérvények benyújtása, interpellációk indokolása, ezekre adott válaszok, névszerinti szavazások, házszabályokrai hivatkozások, napirend megállapítása körüli viták, felsőházi üzenetek, törvények harmadszori felolvasása, törvények kihirdetése, gazdasági, könyvtári, mentelmi s egyéb bizottságok jelentései, személyes kérdésekbeni felszólalások 5 percznyi pihenő szünetek sat. sat. mi együttvéve átlag naponta legalább 1¹/₂ órát emészt fel; — tehát 70nap alatt 87¹/₂ órát, ezt levonva a 280 órából, marad: 192¹/₂ óra netto munka idő. Ebből az eddigi tapasztalások szerint a budget tárgyalására körülbelül 110 óra kívántatik.

A tavali tárgyalás ugyan 58 napig tartott, mi 159¹/₂ óra netto munkaidőt ad, sőt minthogy az ülések egy ideig 10-től 3-ig tartottak, hát még ennél is több idő lett felhasználva; de minthogy ezen budget rendkívül kimerítően tárgyalatott és minthogy még normal budgetünk nincsen, hát e czélra úgy hiszem, hogy 110 órával jövőben be lehetne érni; ebből kell a ministereknek az általános vitánál 7, az előadónak 5 az általános vitára a képviselőknek 27 óra; a részletes tételek fel-

olvasása, a ministereknek, előadónak és a részletes vitára 71 óra. A zárszámadások eddig nem lettek átvizsgálva, ennél fogva ebben nincs tapasztalásra alapítható adatunk, tehát ezek átvizsgálására hozzávetőleg csak 50 órát számítok, marad az összes tulajdonképeni törvényhozási teendőkre legjobb esetben — ha t. i. az ellenzék nem akadékoskodik: — legfőleg 32 $\frac{1}{2}$ óra; mi alig elegendő az évenként előforduló internacionális szerződések kötésére és megújítására, a közlekedési, pénzügyi, honvédelmi sat. törvények apró novelláinak tárgyalására, kölcsönök felvételére sat. S rendszeres törvények alkotására nem marad semmi idő. Bármily kecsegtetően hangzik tehát a 6 hólnapi munka idő, — e rideg statisztikai számok figyelembevételkor kitűnik, hogy itt a rendszer hibás, miért is ezen okvetlen kell segítenünk; ha kiakarjuk kerülni hogy hazánkban a parlamentarismus népszerűségéből veszítsen.

Hogy pedig a törvényhozásra nálunk mennyi idő kívántatik, legjobban tűnik ki abból; ha a végzett munkát a felhasznált időhöz viszonyítjuk.

Mult és f. évben az országgyűlés 6 hó helyett, mi normalis idő lenne, 10 hólnapig működött, tehát a 6 hólnapból fönmaradt 32 $\frac{1}{2}$, netto törvényhozási időn felül, még 4 hólnapi netto időt és így 242 órát használt fel, — és mégis a rendes folyó teendőkön, az évenként előforduló internationalis szerződések megújításán, a pénzügyi, honvédelmi, közlekedési novellákon kívül, alig végzett a törvényhozás egyebet, mint azt, hogy a régen megkezdett telepítvényes ügyet befejezte, a fővárost rendezte, a határőrvidék polgárosítása körül kiadott császári rendeleteket törvénybe ígtatta, a kolozsvári egyetemet a régi minta szerint, tehát csak hamarosan és tökéletlenül állította fel, az escompte-bankot megszavazta. — A menyiben pedig a 74-ik évre is megállapította a költségvetés szükségletét, annyiban ismét adós maradt a zárszámadások átvizsgálásával, mi a majdnem „en bloc“ elfogadott költségvetésnél bizonyosan több időt igényelt volna. Azon körülmény pedig, hogy a delegazio is két évre végezte el teendőit, számításomon azért nem változtat semmit: mert minden második évben Pesten tárgyalván, akkor az országgyűlést nem akadályoztatja működésében, a miért is csak 18 napot az az a 36 napi működési idejének felét vettem számításom alapjául.

Megjegyzendő még, hogy a horvát kiegyezési, a catasteri, valamint egyéb a bizottságokban létrejött javaslatok a ház

idejét eddig igénybe nem vevék; mert a bizottsági tárgyalások a házülésezését nem akadályoztatják.

Ha tehát az elősoroltak létrehozására a legjobb akarat mellett is 274 $\frac{1}{2}$ óra netto munka időre volt szükség, úgy elképzelhető, hogy a következő ügyek letárgyalására hány 6 havi ülészak kívántatnék, melyeknek mindegyike csak 32 $\frac{1}{2}$ óra netto munkaidőt adhat a tulajdonképeni törvényalkotás számára, — pedig a következő javaslatok egy okszerűen megállapított sorrendben kisebb nagyobb mértékben mind halaszthatlanok:

Házaszabályok, választási törvény, incompatibilitási, vesztetések és más visszaélések elleni t., Felsőház rendezése, minisztériumok újraszervezése, államtanács, államtörvényszék, Szász-föld rendezése, Horvát-Slavon- és határőrvidéki kérdések, — megyék kikerekítése, pénzügyeik s hatáskörüik szervezése, ár-
vák ügyének országos rendezése, cataster, földadószabályozása, összes adórendszerünk átalakítása, nemzeti jegybank felállítása, közraktarak, büntető törvénykönyv, bűnvádi eljárás, börtön rendszer, polgári törvénykönyv, polgári perrendtartás, kereskedelmi törvénykönyv, közkereseti, részvénytársulati törvény, méter rendszer, arany pénzláb behozatala, végrehajtói intézmény átalakítása, közjegyzők behozatala, erdei, vízi, egyesületi, gyülekezeti, sajtó módosítása, esküdtszékek szabályozása, békebirói intézmény, kisajátítási, ügyvédrend, bánya, birói vizsgák, mezei rendőrségi t. cselérendszer, váltójog, honosítási, amortisationalis t., regalé, bérföldek, udvartelkek zsellérek s egyéb még urbéri természetű ügyek, bagatel ügyek, közigazgatás és igazságszolgáltatás közti határvonal, fővárosi és országos rendőrség, szabad vallás gyakorlat, polgári házasság, anyakönyvek vitele, cath. és egyéb egyházak authonomiája, és az ezekkel összefüggő vagyoni kérdések, egyetemi, középtanodai, jogakadémiai, politechnikumi t. népoktatási t. hibáinak kiigazítása, közigazgatási felelősségi t, tisztviselők, tanítók nyugdíjrendszere, közlekedési, vasút, víziút, államút hálózati vonalak engedélyezése, közmunka sat. honvédelmi ügyek, lakatnyák, az állam ingatlan vagyónároló gondoskodás védkötelességi visszaélések, közegészségi t., kiseddóvodák, állatkinzás meggátolására, t. külfölddeli szerződések, évi budgetek, zárszámadások, Austriávali egyezkedés, internácionalis törvények sat. sat. Hogy a törvényhozás a kiegyezés óta folytatott működésének ideje alatt, ezen házaszabály mellett mégis reá ért némely törvények meghozatalára, az abban leli megfejtését: hogy az évi

ülésszakok az okszerűen megengedhető 6 havi működési időnél sokkal többet vettek igénybe, valamint, hogy teendőinek némely fontos részét, például a zárszámadások megvizsgálását boldogabb időkre halasztotta; — és a törvények nagy részét idő hiányból az ülésszak végén nagy sietséggel majd csaknem „en bloc“ hajtotta át.

Ez alkalommal nem lesz érdektelen közbevetőleg Kis Miklós volt házjegyzőnek 187²₃-ki statistikusi adataiból is néhányat megemlíteni. A költségvetési vitának egész folyama alatt szóllottak jobboldalról 86-an, balról 82, a reformpárt részéről 2-en, ide számítva azokat is, kik csak néhány szóból álló megjegyzést tettek, ezek közül 59 szónok csak egyszer, 111 többször szóllott; legtöbbször az az 44-szer Tisza Lajos, 40-szer Zsedényi, 39 Szél, 33 Tisza Kálmán, 16 Giczey Kálmán, 6 Deák. Történt összesen jobboldalról 462, baloldalról 431, reformpárt részéről 9 felszóllalás. — Mindenki természetesnek fogja találni hogy egy 400 tagot meghaladó tanácskozási gyülekezet nem tárgyalhat gyorsan, mivelhogy ennyi fej között, oly nagy véleményeltéréseknek kell lenni, hogy a sok ellentétes, vagy eltérő nézeteknek egy akarattá olvasztása, a legjobb akarat daczára sok időt igényel; mert, ha a képviselőtől joggal követelhető is, hogy egyéni nézetét a többség akaratának alárendelje, ezen követelés még sem mehet soha odáig, hogy ezt tenni kényteleníttessék a nélkül, hogy nézetét képviselőtársaival megösmertethette volna; mert ez: értelmi öngyilkosság lenne. Ehez járul még az is, hogy a választók követelik, miként képviselőjük időnként hallassa nézeteit, és védje országos, vagy helyi érdekeiket; mert különben azt hiszik, hogy lustaságból hallgat, amint azt csakugyan sokan teszik is; hozzá járul még sok fiatal embernek ambíciója is: a házzalés országgal megismertetni magát; valamint másoknak sajátos bőbeszédessége is; — nemkülönb a magánérdek és a személyes összeütközések sat. sat. Mind ezen jó, vagy rossz, de tényleg létező tényezők számításon kívül nem hagyhatók; és hiü önámítás lenne az egyéni belátástól várni ennek orvoslását. Az egyedüli mód tehát az intézményt az emberekhez idomítani. — Azon kérdés merül fel első sorban, hogy ugyan ki segítsen e bajon? Az általánosan elterjedt nézet szerint, ez ugyan a képviselőház oly magány házi ügyének tartatik, mely egyedül őt érdekli, s ez talán azon ok, melynél fogva a nagyközönség és a kormány e tárgy körül oly szenvedőlegesen viseli magát, mintha ez őt legkevesebbé sem érdekelné — legfőlebb panaszkodik a

tárgyalások lassúsága, és a határozatok rögtönzése miatt; — pedig nézetem szerint a közönségnek, mely ezen hibánál fogva megmérhetlen kárt szenved, kellene sürgetnie a baj orvoslását, — és a ministereket — nem csak mint a ház tagjait, de — mint felelős kormányt is kell, hogy e tárgy érdekelje, mert az erkölcsileg nem csak a reá bizott teendők végrehajtásáért, de azért is felelős, hogy az ország összes ügyei jól intéztessenek el: „ne respublica detrimentum capiat.“ Hogy mily állást szándékozik a kormány e tárgyban elfoglalni nem tudható, mert eddig általános panaszokon kívül alig hangzott ajkairól más, mint a mit Tisza Lajos minister úr választói előtt mondott. A minister úr e bajt igen lovagiasan „egyik szép nemzeti kiváltságunknak, különös szónoki tehetségünknek“ tulajdonította, de egyuttal megjegyzi: hogy „mig más államokban évekig hallgatag szerepet visznek a legtehetségesebb képviselők s egyik vagy másik szakmára komolyan készülnek, mielőtt szerepelni kívánnának, addig nálunk alig lépte át valaki a képviselőház küszöbét, máris hivatottnak érzi magát minden tárgyhoz hozzászólni, — mi pedig a szép beszédet oly édes örömet hallgatjuk, hogy elfeledjük mellette mennyi teendő vár reánk.“ E nyilatkozat azon közérzetnek ad ugyan kifejezést, melynél fogva az országgyűlés nem ér rá elintézni az ország legsürgősebb ügyeit, sőt a közvetlen okokat is sejteti, — de egy felvilágosító szót sem kockáztat az iránt, szándékozik-e a kormány és mi módon segíteni a bajon? pedig beszédének mégis ez lett volna a legérdekesebb és legtanulságosabb része. Nyilatkozatából legfőlebb azon tanács derül ki, hogy ne hallgassuk e szép beszédeket; mi, a házszabályok gyökeres módosítása nélkül csak két módon történhetik: úgy, hogy előlük a folyosókra meneküljünk, vagy hogy a képviselőket szónoklataikban beszélgetés által akadályoztassuk. Továbbá a szóllási jog tekintetében a minister úr a képviselőket a szerint kívánná osztályozni, amint ki elébb, vagy utóbb lépte át a képviselőház küszöbét; mert szerinte csakis „a képviselőházban lehetne komolyan készülni valamely szakmára,“ pedig tapasztalásból tudjuk, hogy a házon kívül is nemcsak képviselői, de ministerségi készülséget is szerzhetnek. — Ezen elmélet szeriut a választók nem is azért választanák képviselőjüket, hogy az a már elébb szerzett készülségének alapján képviselje érdekeiket, de hogy a házban készüljön évekig komolyan valamely szakmára. — Ha ezek lennének a kormány

nál uralkodó nézetek, úgy az eredmény fölött kétségbe kellene esnünk.

Vannak, kik a baj egyedüli okát csak a képviselők nagyszámának tulajdonítják, ennek orvoslását tehát: ezek számának leszállításában vélik feltalálni; ezen leszállítás nékem is szükségesnek, sőt gazdasági szempontból is kívánatosnak látszik, de ezen módszer önmagában nem kielégítő a baj orvoslására; mivel a képviselők száma más, szinte figyelmen kívül nem hagyható fontos okoknál fogva, egy bizonyos számon alul le nem szállítható, és ezen minimál számra leszállított képviselőház, tanácskozásaiban még mindég annyi akadályal fog találkozni, hogy ezek leküzdése egyedül czélszerű házszabályok által lesz lehetséges. — Ezekben kell lehetővé tenni, hogy a képviselőház annyi időt nyerjen, a mennyit feladatának teljesítésére szükségel, — és ennek daczára a szólásszabadság nemcsak hogy ne szenvedjen, de még az eddigi gyakorlatnál is jobban biztosíttassék. — Ezen ellentmondásnak látszó állítás helyességéről mindazokat meggyőzni reménylem, kik a szólásszabadság alatt nem azt értik: hogy a képviselőnek joga legyen a holdvilágról és napsugarokról végtelen ideig declamálni, de azt: hogy joga legyen a napirenden lévő tárgyról nézetét a körülményekhez képest, szóval egy meghatározott időtartam alatt, vagy írásban kibotttértékben, — csak az illemszabályai által korlátozva — föltétlenül előadni. Írásban, vagy szóval; az előbbeni módra azért fektetek súlyt, mivel nézetem szerint az: — Guttenberg találmányának segítségével — az egyedül képzelhető módszer, mely hivatva van a parlamenteket azon időhiány okozta zavarból, melyben jelenleg sinylődnek, kisegíteni. Elképzelem a sok ellenvetést, mely a szokás emberi által — ezen, valamint minden gyökeres újítás ellen — fel fog hozatni; de erős az iránti meggyőződés, hogy ez az egyedüli mód azon hiányok orvoslására, melyeket fentebb ecseteltem és így egyuttal az egyedüli szer a parlamenti intézmény megszilárdítására; és minthogy ellene észszerű okot feltalálni nem tudtam, hiszem, hogy ha alkalmam leend az ellene felhozandó ellenvetések megczáfolhatására, az el is fog fogadtatni; mihelyt a közönség, a képviselőház és a kormány meggyőződnek arról, hogy a mostani szervezet nem felel meg czéljának, valamint arról is, hogy az ajánlott módnál czélszerűbb eddig nem talál-

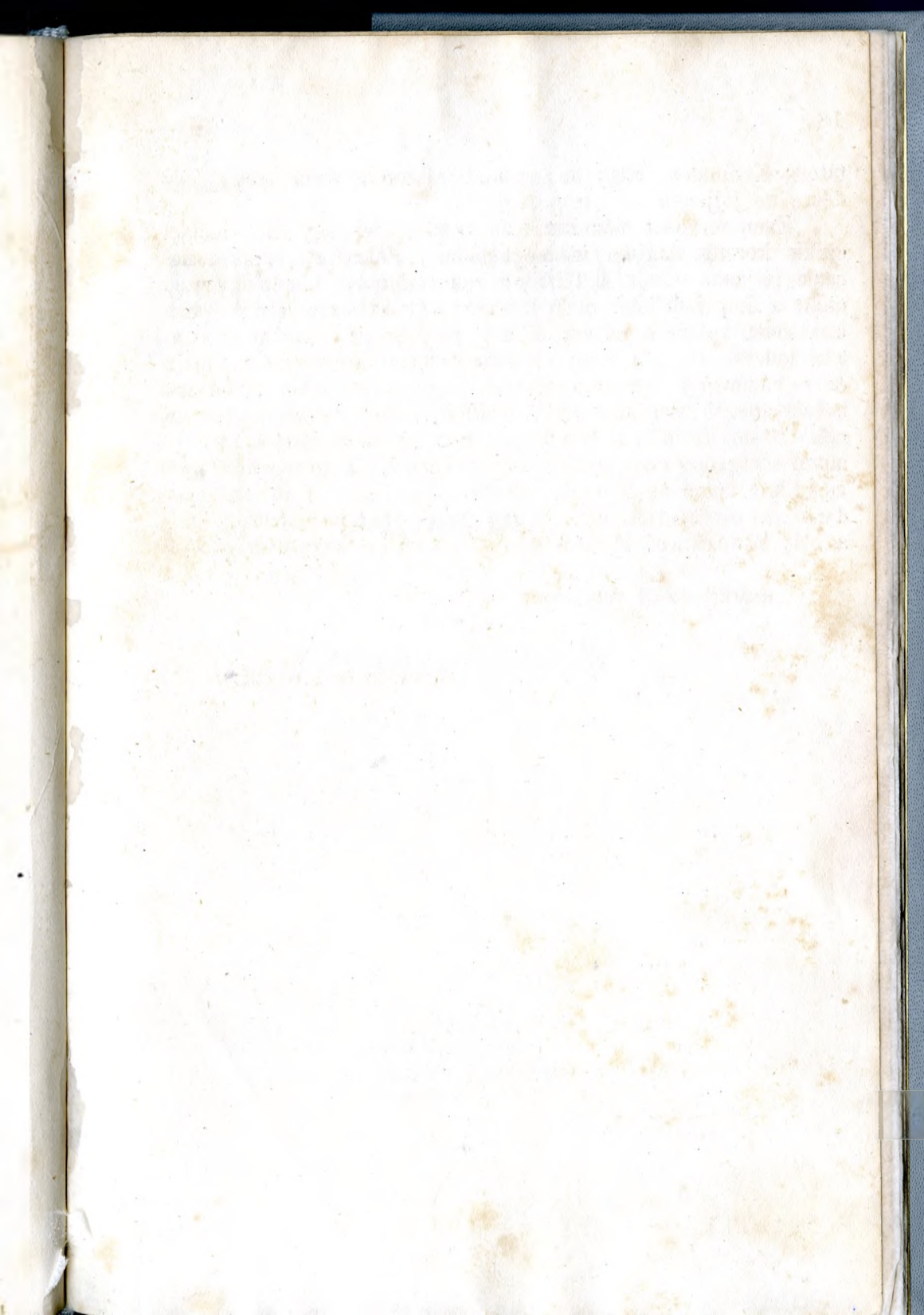
tatott. Kivánatos, hogy az említett faktorok ezen meggyőződésre ne jöjjenek — „trop tard.“

Ezen tervezet módozatainak részletezése, egy két hirlapi cikk keretét nagyon is meghaladná. Jelenlegi cikkemmel csak is azon okok legfőbbikét szándékoztam kiemelni, mely miatt a képviselőház nem felelhet meg a hozzá kötött várákozásnak, valamint jelzeni azon módot, melylyel a bajon segíteni lehetne. — Ha ezen célomat elérni szerencsés leendek, és a közönség, képviselőtársaim, vagy a kormány állításaim helyességéről, meg lesznek győződve: akkor fogom elérkezettnek tartani az időt, a részletek iránti nézeteim kifejtésére; — mivel addig, míg ezen ujtás iránti szükség érzete nem gyökerezett meg, kár lenne az időt és papirozt pazarolni; — mert minden orvoslásnak megpendítése meddő addig, míg a baj létezése felől a kellő meggyőződés hiányzik.

Laszkár, 1873 oct. 5-én.

Tarnóczy Gusztáv.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.